

basic education

Department:
Basic Education
REPUBLIC OF SOUTH AFRICA

SENIOR CERTIFICATE EXAMINATIONS/ NATIONAL SENIOR CERTIFICATE EXAMINATIONS

SETSWANA PUOTLALELETSO YA NTLHA (FAL)

PAMPIRI YA BOBEDI (P2)

2022

MADUO: 70

NAKO: Diura di le 2½

Pampiri e, e na le ditsebe di le 24.

DITAELO LE TSHEDIMOSSETSO

1. Buisa ditaelo ka kelotlhoko pele o ka simolola go araba dipotso.
2. O se ka wa leka go buisa pampiri yotlhe. Lebelela lenaane la diteng mo tsebeng e e latelang, mme o tshwae dipotso go tswa mo dikwalong tse o di buisitseng monongwaga. Morago ga moo tlhopha dipotso tse o batlang go di araba.
3. Pampiri e, e na le DIKAROLO di le NNE:

KAROLO YA A:	Padi	(35)
KAROLO YA B:	Terama	(35)
KAROLO YA C:	Dikgangkhutshwe	(35)
KAROLO YA D:	Poko	(35)
4. Araba DIPOTSO di le PEDI fela, potso e le NNGWE go tswa mo dikarolong TSE PEDI tse di farologaneng:

KAROLO YA A: PADI
Araba potso e le NNGWE go tswa mo pading e o e buisitseng.

KAROLO YA B: TERAMA
Araba potso e le NNGWE go tswa mo terameng e o e buisitseng.

KAROLO YA C: DIKGANGKHUTSHWE
Araba dipotso TSOTLHE go tswa mo dikhutshweng tse di boditsweng.

KAROLO YA D: POKO
Araba dipotso TSOTLHE go tswa mo mabokong a a boditsweng.
5. Dirisa lenaanenetefatso go go thusa.
6. Latela ditaelo go tswa kwa tshimologong ya karolo nngwe le nngwe ka kelotlhoko.
7. Kwala palo ya dikarabo jaaka di tlhagelela mo pampiring ya dipotso.
8. Simolola karolo NNGWE LE NNGWE mo tsebeng e NTŠHWA.
9. Tiriso ya nako e e tshitshinngwang: Dirisa metsotso e ka nna 75 mo karolong nngwe le nngwe.
10. Kwala ka mokwalo o o phepa o o bonalang.

LENANEO LA DITENG

Tsebe e, e tla letla batlhatlhojwa go tlhophisa dipotso tse ba batlang go di araba kwa ntle ga go buisa pampiri yotlhe.

KAROLO YA A: PADI

Araba potso go tswa mo pading e le NNGWE e o e buisitseng.

POTSO	MADUO	TSEBE
1. <i>Morabaraba</i>	35	5
KGOTSA		
2. <i>Bogosi Kupe</i>	35	8
KGOTSA		
3. <i>Bodibeng jwa matlhomola</i>	35	10

KAROLO YA B: TERAMA

Araba potso go tswa mo terameng e le NNGWE e o e buisitseng.

4. <i>Molatswana wa Gaetsho</i>	35	13
KGOTSA		
5. <i>O laetse jalo</i>	35	16

KAROLO YA C: DIKGANGKHUTSHWE

Araba dipotso TSOTLHE go tswa mo dikgangkhutshweng.

6.1 'Mogatsaka o tla nkgopola'	18	19
LE		
6.2 'Lenyalo ke kgetsi ya lesogodi'	17	20

KAROLO YA D: POKO

Araba dipotso TSOTLHE go tswa mo mabokong.

7.1 'Ntwa ya 1939–45'	18	22
LE		
7.2 'Serurubele sa molapo'	17	23

LENANENETEFATSO

Lebelela lenaanenetefatso le le latelang go bona gore a o arabile palo e e batlilweng ya dipotso:

KAROLO	NOMORO YA POTSO	PALO YA DIPOTSO TSE DI ARABIWANG	TSHWAYA POTSO E O E ARABILENG
A: PADI (Dipotso tse dikhutshwane)	1–3	1	
KGOTSA			
B: TERAMA (Dipotso tse dikhutshwane)	4–5	1	
KGOTSA			
C: DIKGANGKHUTSHWE (Dipotso tse dikhutshwane)	6 (6.1 + 6.2)	2	
KGOTSA			
D: POKO (Dipotso tse dikhutshwane)	7 (7.1 + 7.2)	2	

ELA TLHOKO: Netefatsa gore o arabile dipotso go tswa mo dikarolong di le PEDI fela.

KAROLO YA A: PADI

Araba potso e le NNGWE fela mo karolong e.

POTSO 1: MORABARABA – SJ Lebethe

Buisa dinopolo tse di latelang, mme morago o arabe dipotso.

1.1 NOPOLO A

Mo makgetlhong a o neng a ile go bona mokapelo bosigo, o ne a kopana le bona, mme ba se ka ba mo raya sepe. Lebaka e tshwanetse ya bo e le gore o ne a sa reye ope sepe.

Ee! Go ne go na le nako e o neng a dira jaaka basimane botlhe. Legale o ne a netefatsa pele gore rraagwe le mmaagwe Morwesi ga ba teng mo lapeng. Gape o ne a ka se ka a lala a tsamaya masigo batsadi ba le teng mo gae. 5

Tlotlo e, e bana ba ba neng ba e bontsha batsadi, ke yone e e dirileng gore ba ba rate mmogo le kopano ya bona. Fela ga se gore Ntshimane le Morwesi ba ne ba se na molato. Nnyaya, ona molato ke mokgwa go seng jalo ke molao. 10

Mo gare ga tshipi e ne e re fa moeka a tlhoafaletse Morwesi a nne jaaka motho a se na tihaloganyo. Morwesi le ena e ne e re a ntse a tloge a nyenye a le esi, pelo e tlogetse setopo fa o ntseng gona.

Ka letsatsi lengwe e le Lamatlhatso, mo mosong, ba ya nokeng ba bona mosimane a tla a iketlile, a tshela noka. Puo ya ja diteme tsa batho jaaka molelo o ja bojang bo bo omeletseng: ga twe re tla bona gore Morwesi o tla felela kae. Ngwaga wa ba wa fela ba sa utlwe se ba neng ba se reeditse, seelo sa lesele. 15

- 1.1.1 Tihopha karabo e e maleba ka go kwala tlhaka e e nepagetseng A, B, C kgotsa D.

Ntshimane o ne a nyala ...

- A Mmammoki.
B Mmule.
C Bontle.
D Morwesi.

(1)

- 1.1.2 Mmule o ne a nna kwa kae?

(1)

- 1.1.3 Rraagwe Mpute o ne a dira tiro ya mofuta ofe?

(2)

- 1.1.4 Morwesi le Ntshetsana ba ne ba amana jang?

(2)

- 1.1.5 Tihalosa gore mokwadi o kaya eng fa a re: 'Go ne go na le nako e o neng a dira jaaka basimane botlhe.'

(2)

- 1.1.6 Ka dintlha DI LE PEDI neela semelo sa ga Ntshetsana. Tshegetsisa ka lebaka.

(4)

- 1.1.7 Tihalosa gore Ntshimane fa a boa kwa Ntwane o lemogile eng ka Mpute? (2)
- 1.1.8 Tihagisa lebaka le le tlhodileng kgotlhang magareng ga Ntshimane le Mpute. (2)
- 1.1.9 Fa o lebile mokgwa o Mpute a fetolang basetsana ka ona, o ka nna le ditlamorago dife mo matshelong a basetsana bao? (2)

LE1.2 **NOPOLO B**

'Ga ke batle go dira sepe. Ke go itshwarela melato ya gago.'	
'Maikaelelo a gago ke gore le nna ke tle ke go itshwarele ya gago.'	
'Ga go sepe se o ka se intshwarelang gonne ga ke na molato le wena.'	
'Ntshimane?'	
'Nx!'	5
Taugadi e tilotsana, tshetlhana ya dipoa, ya roromisa dithaba ka go rora ga yona. Bophiri kwa motsheo ba utlwa go rora ga yona. Phokojwe e rile e utlwa go rora ga yona, ya wela mokgwathana. Ya retologa ka bonako ya leba kwa e tswang gona; diphologolo tsotlhe tsa naga di ne di tla tshabela kwa e tswang gona.	10
'Bona, Bontle; nna le wena re tswa kgakala mmogo. Ke a go rata, le wena o a nthata. Seo ke sa botlhokwa thata. Mosola ke eng fa re tla tlhola re reeditse magatwe a kwa ntle? Go go bolelela boammarure, ga ke ise ke nke, le ka motsotso o le osi, ke dumele dinaane tsa ga Ntshimane le wena. Ke ntse ke itse jaana ka nako yotlhe gore o ka se dire selo se se ntseng jalo. Ke a go ikanya.'	15
'Nna ga ke go tshepe. Ga ke tshepe ope jaanong.'	
Morago ga tidimalo e e nnileng jaaka nako e motho a bulang tsebe ya lokwalo go simolola kgaolo nngwe e e fapaaneng gotlhegotlhe le e a sa tswang go e buisa, Mpute a mmotsa gore o tlhotse a dira eng maabane. Go tloga foo ya nna dikgang tse di botlhofo fela go fitlhela Mpute a mo laela.	20

- 1.2.1 Tihopha karabo e e maleba ka go kwala tlhaka e e nepagetseng A, B, C kgotsa D.
Ntshimane o kopane le Mmule lwa ntlha kwa ...
A Mafikeng.
B Moruleng.
C Phokeng.
D Garankuwa. (1)
- 1.2.2 Go tlile jang gore Mpute a bone lokwalo la bokgweetsi? (2)
- 1.2.3 Ke eng se se dirileng gore batsadi ba ga Bontle le Morwesi ba feleletse ba ba file tetla ya go intsha le Ntshimane le Mpute go ya mafelong a ba iseng ba ye kwa go ona? (2)

- 1.2.4 Lebaka le le dirileng gore Mpute a bolelele Morwesi maaka gore ba tla fitlhela Ntshimane mo beseng ke lefe? (2)
- 1.2.5 Neela ditiragalo DI LE PEDI mo pading tse di bontshang fa Ntshimane e le moanelwa wa madi le nama. (4)
- 1.2.6 O ithutile eng go tswa mo botsaleng jwa ga Morwesi le Bontle? Tshegetsa ka lebaka. (2)
- 1.2.7 Fa o lebile, a kgang ya gore Morwesi o robotse le Bontle kwa sekolong ke nnete? Tshegetsa ka lebaka. (2)
- 1.2.8 Go ya ka wena, ke eng se se tshodileng loso la ga Ntshimane? (2)
- [35]**

POTSO 2: BOGOSI KUPE – DPS Monyaise

Buisa dinopolo tse di latelang, mme morago o arabe dipotso.

2.1 NOPOLO C

A tswa tshimo ka ntlha e nngwe, jaanong a boa a setse morwae morago. Pula e ne e letse e komakomile, mme e sa kolobisa gore mogoma o ka relela fela; le gale lekote le ne le phatsima. 'Oshupile, mogatsaka, ke gopola mafoko a gago motsing go re neng re boa kwa gae, o nthaya o re ke nne mosadi mokotleng wa gago, o tla menola lefatshe. Ga o a le menola mogatsaka; mme seo ga se re sepe. Se segolo ke gore o sule o na le maikaelelo ao. Ke itse gore ke go lomeleditse ka dilo di le dintsi: kana go botlhoko jang fa monna kgotsa mosadi a golaganye ka nyalo le yo o mo itsang go rena! Ke go lomeleditse. Ga ke a dira matsapa ape go leka go go ithuta; ga ke a leka go go itse. Ka dipaka tsotlhe go ne go ikgopotse nna fela – nna yo ke se nang matlho, yo ke se nang ditsebe, yo ke se nang maitlhommo. Tukisang a re ke nna ke go bolaileng, mme ga a ake. Ntlha nka go bolaya ka mabogo, go na le go go hupetsa mowa! ...' Dikgopolo tse di ne di feresa mo moweng wa gagwe fa a tla a setse morwae morago. A sa fetse go ipaya molato ka sele le sele se o tlhaetseng go se dira mogatse a sa tshela.

- 2.1.1 Tlhopho karabo e e maleba ka go kwala tlhaka e e nepagetseng A, B, C kgotsa D.
Sajene Botipe o ne a itsege ka ...
A bogatlapa.
B bogale.
C botlapa.
D boswele. (1)
- 2.1.2 Obakeng o kopane le rraagwe kwa kae? (1)
- 2.1.3 Ke tiragalo efe e e bosula e bontsalaagwe Obakeng ba kileng ba mo dira yona? (2)
- 2.1.4 Go tlile jang gore Matlhodi le Oshupile ba kgaogane? (2)
- 2.1.5 Go ne ga diragala eng ka dikgomo tsa ga Oshupile morago ga loso la gagwe? (2)
- 2.1.6 Ka dintlha DI LE PEDI, neela semelo sa ga Matlhodi. Tshegetska ka lebaka. (4)
- 2.1.7 Fa o lebile goreng mmaagwe Matlhodi a ne a koba Modimoeng? (2)
- 2.1.8 Fa o ne o le Obakeng malomaago a buile maaka ka wena o ne o ka dira eng? (2)
- 2.1.9 Maitshetlego a padi e, ke a leng? Tshegetska ka lebaka. (2)

LE

2.2 **NOPOLO D**

Yo mmotlana a nanoga kwa ntle ga puo, a tswela kwa ntle. Rraagwe a itse gore kgopolo e e mo go ene, le mo go morwae e teng. Ba mo sala morago ka tsela e barongwa ba neng ba ya go tla ka yone; sekgala sa maele go tloga fa morakeng ba tswa mo tseleng, ba tlhwaya tsebe. Morago ga lobaka lo se lopane ba utlwa mosito wa bone; go ise go fete lobaka lo loleele ba rotoga. 5
Yo mongwe a kgotšwa, ya re a leka go tsetsepela a pheuga. O sa le a utlwa ka menwana ya motho yo o thata jaaka ntswetshipi go nwela mo kgokgotsong ya gagwe, maloba ya bo e le maabane. Molekane a lemoga gore bo sele, di bolotse; sengwe sa mo opa thini ya tsebe, a tlola, e rile a tlhoma ditlhako fa fatshe a amogelwa ke boidiidi mo lefifing. Mo sekgweng se 10
ba neng ba sa tswa go feta ka sone go le khuti e tona, e e lekanang batho ba babedi. Ba ba latlhela mo go yone gore ba tsoge ba ba katela bo sele. Mo mosong banna ba phuthegela kwa kgotla go leta barongwa. Ka nako ya di bolola ba lootsa boswadi, matlho a le mo tseleng ya moraka wa ga Tukisang. Ga fitlha nako ya di tlwaela mafulo. Ba fela pelo. 15

- 2.2.1 Tlhopho karabo e e maleba ka go kwala tlhaka e e nepagetseng A, B, C kgotsa D.
- Tsala e kgolo ya ga Obakeng ke ...
- A Motlhoiwa.
B Molefe.
C Motsumi.
D Modimoeng. (1)
- 2.2.2 Ke ka ntlha ya eng Serokolo a ne a tlhoile Motlhoiwa? (2)
- 2.2.3 Serokolo o ne a le kwa kae fa kgosi e thopiwa? (2)
- 2.2.4 Goreng kgosi e reteletswe ke go kua fa ba mo thopa? (2)
- 2.2.5 Tlhalosa gore ke ka ntlha ya eng Matlhodi a ne a belaela gore Obakeng o itse sengwe ka go timela ga bana ba ga Tukisang. (2)
- 2.2.6 Tukisang o ne a itse gore barongwa ba ntlha ba kgosi ba kwa kae. A se ke ntlha kgotsa kakanyo? (2)
- 2.2.7 Ke lebaka lefe le le dirileng gore Modimoeng a feleletse a betlile mokoro? (2)
- 2.2.8 Bolela gore Modimoeng o tshamekile karolo efe mo botshelong jwa kgosi ya kwa Phiritona. (2)
- 2.2.9 Tlhalosa gore Tukisang o tlhokofetse jang. (2)

[35]

POTSO 3: BODIBENG JWA MATLHOMOLA – DS Matjila

Buisa dinopolo tse di latelang, mme morago o arabe dipotso.

3.1 NOPOLO E

Ena le Maitumelo ba ne ba rarabolotse kgotlhang e e batlileng e thuba botsala jwa bona. Maitumelo o ne a mo tshwaretse, dikgobe di budule. Sa botlhokwa ke gore ntwana ya bona e ne e ba kitlantse le go feta. Jaaka go ntse mo botsalanong bongwe le bongwe, maemo a nna mantle morago ga go itshwarelana. Go ne go se sepe se se ka ba kgaoganyang go tloga jaanong. Ba ratana go feta ka moo ba neng ba ratana ka teng gonne ba tshaloganyana botoka. Ba ne ba tshaloganya gore go na le diphiri tse ba sa tshwanelang go di phunya le fa ba ka tlhola ba itumetse jang. Le fa e le gore ba ne ba sa ntse ba ntshana se inong, ba ne ba sa tlhole ba dira dilo dingwe ba le mmogo. Ba ne ba sa tlhole ba rata go ya kwa marekelong gonne Tintis e ne e ba gopotsa mahutsana a polao e e setlhogo ya mosimane wa batho. Go ya teng go ne go thibolola ntho e ba neng ba batla gore e fole ka bonako. Mo maitseboeng fa ba ne ba buisa mmogo kgotsa ba dira tiro nngwe ya sekolo mmogo, selelo sa katse kgotsa modumo wa lebatlhi o ne o ba segisa mala.	5
Tsitsi le ena o ne a fetogile. E ne e le motho yo o omanang ka dinako tsotlhe. Dimpho o ne a itse gore o tshwenngwa ke kgang ya ga Odirile.	10

- 3.1.1 Tlhopha karabo e e maleba ka go kwala tlhaka e e nepagetseng A, B, C kgotsa D.
- Mme Nonofu ke motlhatlhedli wa ... kwa Yunibesithing ya Lancaster.
- A Mmetshe
B Hisitori
C Science
D Setswana (1)
- 3.1.2 Ke mang yo o neng a na le kgotlhang le Maitumelo? (1)
- 3.1.3 Dimpho o ne a ikaelela go dira dithuto dife? (1)
- 3.1.4 Ke mokgatlho ofe o o neng o lwantsha tlhalele? (1)
- 3.1.5 Mohumagadi Goitsemodimo o ne a dira tiro ya mofuta ofe? (2)
- 3.1.6 Tshalosana se se bakileng kgotlhang magareng ga Maitumelo le motho yo o mo umakileng mo go POTSO 3.1.2. (2)
- 3.1.7 Ke ka ntlha ya eng ditsala tsa ga Letlamoreng di ne di mmita Sekirikiri? (2)
- 3.1.8 Go tllile jang gore go nne le dikhuduego mo motseng wa Mankweng? (2)

- 3.1.9 Lebaka le le neng le dira gore Letlamoreng a se ke a tlogela go nna tokololo ya DiGerilla ke lefe? (2)
- 3.1.10 A go ne go siame gore Modutlwe a tshabise Tsitsi le bana ba gagwe mo Mankweng? (2)
- 3.1.11 Mmaagwe Dimpho o ne a rata thuto. A se ke ntlha kgotsa kakanyo? Tshegetsa ka lebaka. (2)

LE**3.2 NOPOLO F**

'Ga ke itse gore re tlile go nna sebaka se se kanakang. Fela ke gopola gore ga re kitla re tsamaya ka bonako.' A utlwa a swaba thata fa Kehitilwe a fetsa go mmotsa potso e. O ne a sa batle go akanya dilo tse di ntseng jaana. Fa a ntse a boga bontle ba tlhago, o ne a leka go itebatsa mahutsana, a aketsa mogopolo wa gagwe ka gore o tlile malatsing a boikhutso, jaaka ba ne ba tla mo Botswana ka malatsi a boikhutso. O ne a itumelela go besa molelo wa dikgong fa isong, le go apaya kwa ntle ka pitsa ya maotwana a mararo. O ne a kgatlhwa ke go tshuba ka kurwane e seng motlakase le go ya go ga metsi kwa sedibeng beke e le nngwe kgotsa dibeke di le pedi. O ne a ka se rate go nna mo lefelong le le tshwanang le le botshelo jwa gagwe jotlhe. Ga a kitla a kgona go nna a sa bogele thelebišene kgotsa go repa mo sofeng e e manobonobo. Fa a ka nna mo lefelong le le tshwanang le le, a ka feleletsa a tshwana le Kehitilwe a nyetswe a sa ntse a le monnye. A nyetswe ke monna yo o sa nneng mo gae, mme a tshwanetse go nna lelata la matsalaagwe. 5

Fa a ntse a šebile Kehitilwe a tabogela kwa lapeng. A utlwa mmaagwe a ntse a letsa dijana mo ntlong. A tswa a tshotse pitsa e tletse metsi a fitlha a a baya mo leisong. 10 15

- 3.2.1 Tlhopha karabo e e maleba ka go kwala tlhaka e e nepagetseng A, B, C kgotsa D. Seretse o boetse Serowe ka ngwaga wa ...
- A 1925.
B 1952.
C 1905.
D 1950. (1)
- 3.2.2 Ke mang go tswa mo nopolong yo o reng 'Ga ke itse gore re tlile go nna sebaka se se kanakang'? (1)
- 3.2.3 Kehitilwe o amana jang le Kgomotsego? (2)
- 3.2.4 Ke ka ntlha ya eng Letlamoreng le Odirile ba ne ba tshabetse kwa Tshireletso? (2)
- 3.2.5 Neela malapa A LE MABEDI a kwa Mareetsane a go fitlhetsweng batho ba kgaotswe dikgokgotso. (2)

- 3.2.6 Dimpho o ne a makaditswe ke eng fa ba fuduga kwa dikampeng tsa Lesotho? (2)
- 3.2.7 Ke tiragalo efe e Dimpho a e falotseng fa a le kwa Mochudi? (2)
- 3.2.8 Goreng mmuso wa Engelane o ne o le kgalihanong le lenyalo la ga Seretse le Ruth? (2)
- 3.2.9 Fa o lebile goreng Seretse a ne a nyala mosweu? (2)
- 3.2.10 Ntlo ya ga Letlamoreng ya kwa Mankweng e feletse kwa kae? (1)

[35]

PALOGOTLHE YA KAROLO YA A: 35

KAROLO YA B: TERAMA

Araba potso e le NNGWE mo karolong e.

MOLATSWANA WA GAETSHO – DMG Sekeleko**POTSO 4: 'BO TLA SA JANG?' – C Modise**

Buisa dinopolo tse di latelang, mme morago o arabe dipotso.

4.1 NOPOLO G

KGOMOTSO:	Jole botshelo mma ke a bo leboga ...	
MMAKGOMOTSO:	Jaaka Mmopi e le ene fela a itseng go fetola maemo a loapi, le a botshelo o kgona go a fetola ngwanaka fa o kopa thuso mo go ene.	
KGOMOTSO:	Mma ga ke bone gore go tla tlhola go siama. Ka fa Phofu a golaganeng le mosetsana yole ka teng, ke bona ba tla feletsa ba nyalane, nna a ntlogetse (<i>O rata go lela.</i>) kgotsa ba mpolaetse mo ntlong ele.	5
MMAKGOMOTSO:	Gone go ka nna ga nna jalo ...	
KGOMOTSO:	Go tsile go nna jalo ...	10
MMAKGOMOTSO:	Modimo o itse ka fa o tla go sireletsang ka teng le go go phimola dikeledi Kgomotso ngwanaka.	
KGOMOTSO:	Hee! o kae rre e bile ke lebala go botsa ka ene jaana?	
MMAKGOMOTSO:	Hm! ga ke itse gore o a bo a tsile go e amogela jang ruri e le sethakanatlhogo sa motho le ene ...	15
KGOMOTSO:	Mma tlhe, o leke go mo tilhalosetsa sentle tlhe.	
MMAKGOMOTSO:	O sale a tswa fa a re o ya mabentleleng.	
KGOMOTSO:	Hae! ga ke itse gore ke a bo ke tsile go mo pota kae ruri.	
MMAKGOMOTSO:	Mme le nna ke ntse ke ipotsa gore o ya go e tsayatsaya jang kang e.	20
RRAKGOMOTSO:	(<i>Mongwe o a konyakonya.</i>): Koti koti ...	
MMAKGOMOTSO:	(<i>O a seba</i>): Gongwe ke ene ...	
KGOMOTSO:	(<i>Le ene o a seba</i>) Hm! mo letle a tsene mma ...	
MMAKGOMOTSO:	Tsena! (<i>O bula lebati a be a le tswala.</i>)	25
RRAKGOMOTSO:	Dumelang mo gae.	
KGOMOTSO:	Agee, rra.	
MMAKGOMOTSO:	Ee, rra.	
RRAKGOMOTSO:	Ao! o tla leng Kgomotso?	
KGOMOTSO:	Ke gone ke ...	30
MMAKGOMOTSO:	Ke gone a ntseng a goroga rra ...	

4.1.1 Tlhopha karabo e e maleba ka go kwala tlhaka e e nepagetseng A, B, C kgotsa D.

Phofu le Selebaleng ba ne ba ya go iphokisa phefo kwa ...

- A phakeng.
- B hoteleng.
- C mabenkeleng.
- D resturenteng.

(1)

- 4.1.2 Modiragatsimogolo mo teramakhutshweng e ke mang? Tshegetsatsa ka lebaka. (2)
- 4.1.3 Ke eng se se neng se dira gore rraagwe Kgomotso a se ke a mo amogela fa a boela kwa gae? (2)
- 4.1.4 Go ya ka Phofu, ke ka ntlha ya eng Kgomotso a ne a sa batle go boela kwa gaabo? (2)
- 4.1.5 Fa o ne o le mmaagwe Kgomotso o ne o tla dira eng fa rre a koba ngwana wa lona mo lapeng? (2)
- 4.1.6 Tlhalosa ka dintlha DI LE PEDI gore mokgwa o rraagwe Kgomotso a mo kobileng ka ona o mo senola e le motho yo o ntseng jang? (4)
- 4.1.7 Tharabololo ya kgotlhang magareng ga Phofu le Kgomotso e nnile efe? (2)
- 4.1.8 Naya maitshetlego a a dirisitsweng go tswa mo teramakhutshweng e? Tshegetsatsa ka lebaka. (2)

LE**4.2 NOPOLO H**

<i>(Kwa ga Phofu phirimane – Phofu o iketlile le Selebaleng.)</i>	
SELEBALENG:	<i>(O a tshagatshega.):</i> Jaanong o a re o tsile go dira jang abuti Phofu?
PHOFU:	O raya ka ...
SELEBALENG:	Ga ke a utlwa o re o ne o rata go ka nnyala pele ke tsena mo botsetsing? 5
PHOFU:	Seo ga se bothata tlhe selonyana se sentle. Kana o lebetse gore madi a bula dikgoro tsotlhe?
SELEBALENG:	Mme kana o tshwanetse go tlhala Kgomotso pele ...
PHOFU:	<i>(O a tshagatshega.):</i> Ke go reile ka re seo ga se kitla se ntsaya le fa e le sebaka sa kgwedi. Nna ke a itse gore ke tla dira jang. 10
SELEBALENG:	A jaanong re sa ntse re ya go iketla kwa hoteleng le go ja teng gompiano?
PHOFU:	Sentle! Sentle! Tota e bile ga ke itse gore ke lefelo lefe le nka go tseelang kwa teng go go itumedisa ... 15
SELEBALENG:	<i>(O a gakgamala.):</i> Ao! Ke bonang bathong?
PHOFU:	<i>(O a tsiboga.):</i> Ke eng?
SELEBALENG:	Lebelela ka fensetere gore go tsena mang kwa hekeng.
PHOFU:	Hm ...! ka re metlholo ga e fele ruri. 20
SELEBALENG:	E le gore o busitswe ke eng kwa a neng a ile teng?
PHOFU:	O ka ba wa botsa gape ... <i>(O konyakonya mo lebating.)</i>
PHOFU:	Fa o le montle o ka tsena!
SELEBALENG:	<i>(O swa ka ditshego.)</i> 25 <i>(Lebati le a bulega le bo le tswalega.)</i>
SELEBALENG:	<i>(O ntse a tshaga.):</i> A o raya fa a sa bopega a se ka a itshwenya?

- 4.2.1 Tlhophha karabo e e maleba ka go kwala tlhaka e e nepagetseng A, B, C kgotsa D.
Phofu o tlhagetswe ke kotsi a ne a ya go tshela ...
A teye.
B metsi.
C oli.
D mafura. (1)
- 4.2.2 Lebaka le le dirileng gore Kgomotso a tshabe go ya go ikhutsa tlhaloganyo kwa ga mmatsalaagwe ke lefe? (2)
- 4.2.3 Phofu o ne a dira eng go utlwise Kgomotso botlhoko? (2)
- 4.2.4 Goreng Phofu a ne a ganetsa Kgomotso go tsena mo kamoreng ya bona ya borabalo? (2)
- 4.2.5 Selebaleng o ne a amogela pegi ya loso lwa ga Phofu. A se ke ntlha kgotsa kakanyo? Tshegetska ka lebaka. (2)
- 4.2.6 A o utlwela Selebaleng botlhoko fa Phofu a mo tlogetse a imile? (1)
- 4.2.7 Ke lebaka lefe le le neng le dira gore Phofu a batle go nyala Selebaleng? (2)
- 4.2.8 Sobokanya ka dintlha DI LE PEDI gore Kgomotso o bone jang dinotlolo tsa ntlo ya gagwe. (4)
- 4.2.9 Molaetsa go tswa mo khutsweng e ke ofe? (2)
- [35]**

POTSO 5: O LAETSE JALO – KS Naledi

Buisa dinopolo tse di latelang, mme morago o arabe dipotso.

5.1 NOPOLO I

<i>(Mo mosong wa Lamatthatso ka nako ya ura ya borobongwe, Keabetswe o tsholeditse petlwana, o apere khiba ya thabarakwe.)</i>		
KEABETSWE:	Lii,lii, lililiii! Tlayang lo re kopeng! <i>(O tlhometse senkgwe sa dikgaragana ka motwenene wa phatsa.)</i>	5
TSHEKO:	Lo iphitlhetse eng? Tlayang lo re kopeng! <i>(Diphala tsa gakatsa Keabetswe ka go gwasa.)</i> Ahee, Kwena 'a madiba! E rile ba utlwa go twe Kwena, ba tetesela, ba ntse ba sa tshwarwa ke ramatiki. Setlogolo o kakapa. O naledi ya meso mphatlalatsane. Tswaya Mokwena, ba go bone! <i>(Banyadi ba tswa mo ntlong, ba tsena mo dipalangweng go leba kerekeng. Fa ba tsena teng, dipaki le banyadi ba fologa dipalangwa mesese e tsholeditswe go tsena mo kerekeng.)</i>	10
PHUTHEGO:	<i>(E opela khorase.)</i> Ga nkake ka e latlha, Tumelo ya ka ...' <i>(Poeletso.)</i> <i>(Ga utlwala moribo wa tlhako fa pina e ya magoletsa. Fa ba le gaufi le mojako wa kereke phuthego ya ba amogela ka sefela. Moruti a atamela fa aletareng sefela se ntse se tsholeditswe.)</i>	15
MORUTI RANTWEETWEE:	Phuthego e e tlotlegang! A re emeng ka dinao re beyeng banyadi ba rona fa pele ga Modimo. <i>(A tswalla matlho a tsholetsa diatla.)</i>	20
PHUTHEGO:	Rara, nna gare ga banyalani ba; Wena yo o busang le yo o tshelang ka bosakhutleng. Amen. <i>(Ka bongwe fela jwa pelo) Amen.</i> <i>(Moruti Rantweetwee o tswelela ka go dira kgothatso magareng a banyalani.)</i>	25
MORUTI RANTWEETWEE:	Lenyalo ke tlhomamiso ya boModimo. E re supetsa masaitsiweng a kopano ya Keresete. Ke legae la bana.	30

5.1.1 Tlhopha karabo e e maleba ka go kwala tlhaka e e nepagetseng A, B, C kgotsa D.

Mmanontsheng ke ...

- A mosadi wa ga Pholo.
- B mosadi wa Mojabeng.
- C rakgadiaagwe Moeti.
- D rakgadiagwe Ntukelele. (1)

5.1.2 Moeti o ne a batla go apeela Lentuwane eng gore a ime? (2)

- 5.1.3 Ke moletlo ofe o o ketikiwang? (1)
- 5.1.4 Ke ka ntlha ya eng Moeti a ne a ya kwa Molepolole? (2)
- 5.1.5 Goreng Mmanontsheng a ne a neelwa maikarabelo a go tlhokomela dijo tsa lenyalo? (2)
- 5.1.6 Lentuwane o itsisitse Moeti gore o imile a na le dikgwedi di le kae? (1)
- 5.1.7 Molwantshi ke mang mo terameng e? Tshegetsa ka lebaka. (2)
- 5.1.8 Ke eng se se dirileng gore Moeti a dire Testamente? (2)
- 5.1.9 Fa o lebile goreng Pholo a ne a kopiwa go nna sebui mo moletlong wa lenyalo? (2)
- 5.1.10 A o ka re Lentuwane o dirile sentle ka go bolelela Mmanontsheng ka mathata a lenyalo la gagwe? (2)

LE**5.2 NOPOLO J**

(Moeti o goroga kwa gae. Ba losika ba tlile go ba eleletsa masego le go tliša metsi a motsetse.)

- MOETI: (O tshegetsa baesekele fa thoko ga lobatana lwa segotlo.) Bakwena dumelang!
- MMANONTSHENG: (A tloa gangwe.) Liiiiiii! Liiiiiii! Ha! Ha! Ha! A e ye, 5
mosimane wa Mokwena!
- MOETI: (A fetsa ka go mo atla.) Tsena Mokwena, o gorogile.
- MMALETLAPANA: (A tsaya manno mo setupung.) Mme lo kae bagaetsho?
- NTUTU: Re teng abuti, re ka utlwa wena. 10
Le rona re ntse re tsogile abuti, ga go sepe sa bosula.
Re ikopela fela pula go amogela kgarejwana ya rona.
- MOETI: E reng ke bone Lentuwane pele re tla tla go tlotla.
(A gamela mo ntlong.) Dumela, mogatsaka.
- LENTUWANE: Dumela rra. Lo tlhotse jang? E rile fela go utlwa pego wa 15
sutlha naga?
- MOETI: Ee, go ntse jalo. Di ne di le jang ditlhabi?
- LENTUWANE: Hei! Dimakatso tota.
- MOETI: Ke tsa eng? A o ne o tsieletsegile?
- LENTUWANE: Nnyaya, e seng jalo. Ka nako ya fa ke simolola go 20
tlhakatlhakana, maloba ya nna maabane. Motho a
itelekela.
- MOETI: Ke dirile jalo. Ke go faletse letlalo la noga. Ga ke a le go 25
bontsha, ke ne ke tshaba gore o tla tshaba go le nwa.
Tallapoa le yona e dirile. Kana fa kgomo e faretswe, re e
direla setlhare sa teng, mme o bone e thusega ntle le
matsapa ape.
- LENTUWANE: Ruri ditswammung o di tshabele mo 'tlhareng sa
mmutlwa. Di ka go bontsha masana a kokometse. Ya re
go itshwara tedu tlase, wa tshwarwa ke kgakge.

- 5.2.1 Tihopha karabo e e maleba ka go kwala tlhaka e e nepagetseng A, B, C kgotsa D.
Moeti le Lentuwane ba ne ba na le bana ba le ...
A 2.
B 4.
C 3.
D 5. (1)
- 5.2.2 Mmaletlapana o amana jang le Moeti? (2)
- 5.2.3 Goreng Moeti a ne a bolokelwa kwa ga Matoko? (2)
- 5.2.4 Radinonyane o ne a dira tiro efe? (1)
- 5.2.5 Makgolokwe o ne a kopa Lentuwane go duela bokae fa a se na go mo tlathloba? (2)
- 5.2.6 Ke lebaka lefe le le dirileng gore Nteseng a tlise Makgolokwe kwa go Lentuwane? (2)
- 5.2.7 Moeti o ne a ikutlwa jang fa a utlwa gore Lentuwane o tshotse mosetsana? (2)
- 5.2.8 Mmanontsheng le Ntletleng ba itsitse jang gore Matoko ke mosadi wa Moeti wa bobedi? (2)
- 5.2.9 Ke kgato efe e Lentuwane a neng a e tsaya go leka gore Moeti a kgaogane le Matoko? (2)
- 5.2.10 A kwa bokhutlong se Makgolokwe a neng a se tshepitsitse Lentuwane se ne sa diragala? (2)

[35]**PALOGOTLHE YA KAROLO YA B: 35**

KAROLO YA C: DIKGANGKHUTSHWE

Araba dipotso TSOTLHE mo karolong e.

POTSO 6: NGATANA YA LEHUMO – KM Mbonani le ba bangwe

Buisa dinopolo tse di latelang, mme morago o arabe dipotso.

6.1 'MOGATSAKA O TLA NKGOPOLA' – BM Ditlhokwe**NOPOLO K**

<p>Fa a ba bona ba kubetsa mo ntlong, ba tshasakaka dilo mo bolaong le go tshelakaka ditlhare mo ntlong. Mogakwe o ne a lemoga fa Mmadira a na le mpho e e bokete, a ba laela gore ba ithokomele, segolo jang Tatlhego ka nno le ditsalanyana tse tsa gagwe. Ba ne ba amega maikutlo, segolo jang Mmadira gonne ba lemogile fa a tshwenyegile thata ka meleko e a leng mo go yona. A mo gomotsa ka gore a tshepe thapelo le gore Modimo ke ena fela botshabelo.</p>	5
<p>Ditshebo o ne a dira jaaka mmaagwe a mo laetse, a tsena mo bateng a tlhapa, a itshasa melemo. A ikana gore Tatlhego ke wa gagwe, le gore e tla re boMotshedisi le boNorong ba re ba ntsha matlho, ena a bo a setse a fetile. Le gore o tlile go a ja a namile madi a ga Tatlhego, le fa ba ka di bua tsa baswi le tsa batshedi. A ipolelela gore phokojwe, go ja fela yo o dithetsenyana, le gore maano ga a site go sita a loso.</p>	10
<p>Motsemme o ne a utlwa botlhoko jwa ntho fa a tla go gopola loso lwa ga morwae. Gore ruri fa a ka bo a ba utlwile, o ka bo a tshela. Bana ba rona le bona, go tlhoka kutlo, go tla ba fetsa.</p>	15

6.1.1 Tlhopha karabo e e maleba ka go kwala tlhaka e e nepagetseng A, B, C kgotsa D.

Mogakwe ke ... Tatlhego.

- A malomaagwe
  - B rangwanaagwe
  - C mmangwanaagwe
  - D mmamalomaagwe
- (1)

6.1.2 Ke leina lefe le Tatlhego le Mmadira ba neng ba ikaeletse go le naya ngwana wa bona fa e ka nna mosimane? (1)

6.1.3 Ke eng se se tlisitseng tshotlego ya ga Tatlhego? (2)

6.1.4 Ke ka ntlha ya eng fa Mogakwe a ne a itumetse fa Tatlhego a ne a re o ya go nyala Mmadira? (2)

6.1.5 Ke kgakololo efe e Rre Van Wyk a neng a e naya Tatlhego? (2)

6.1.6 Tlhalosa se se tlhodileng kgotlhang magareng ga Tatlhego le Mmadira. (2)

- 6.1.7 Tihalosa tshobotsi ya ga Tatlhego ka dintlha DI LE PEDI morago ga go bona botshelo mo ESKOM. (2)
- 6.1.8 A fa o lebile lerato la ga Ditshebo le Tatlhego le ne la atlega? Tshegetsa ka lebaka. (2)
- 6.1.9 Tihalosa gore Bafedile le Mmatotlhanyo ba ne ba itsege ka eng mo motseng? (2)
- 6.1.10 Neela ntlha E LE NNGWE go tswa mo khutsweng e, e e bontshang fa Ditshebo a bonala e le motho yo o se nang maitsetsepelo. (2)

LE6.2 **'LENYALO KE KGETSE YA LESOGODI' – MI Siko****NOPOLO L**

Mosadi a kopa go ntsha tse tsotlhe tse a di diretseng mo lefifing, mme monna a gana ka gore ke tse di tlaa mo tsoetsang ditlhabi tsa pelo. La ntlha fa monna a ka fitlhela metlholo, o ne a adimile maotwana go ya go tsaya dikwalo kwa lapeng. Kgoro e ne e rwele lenyena ka kwa ntle, mme a bula ka go gopola fa mosadi a etetse mongwe wa barutabana ba a dirang le bona. Molato o tswa go simolola fa a fitlhela mabotlojana a mafitshwana mo setsidifatsing. Kwa phaphosing a fitlhela karata ya maratagolejwa mo godimo ga bolao. E rile fa a e bula ya mo gasa ka molotsana o o sidilang maikutlo, leina kwa tlase e le Terry. Gautshwane a bona pampitshana e e balegang jaana: Re ya go lalela kwa hoteleng gompieno, ke fitlhele o feditse. Boemong jwa go alafa ntho e sa ntse e hibitse a tsaya se a se tletseng a ikgata motlhala. Dikgolo o tshabile go di bona ka nako eo.	5
Mafelo a beke a goroga kwa gae a fitlhela mosadi a tlositse tsotlhe tse a di boneng fa a ne a tlile. Ka a sa rate puo a se epolole sebody. Tsatsi lengwe Mokgethi o ne a lalediwa go tla moletlong wa botsalo jwa tsala ya gagwe, a adima maotwana go ya go ema mohumagadi ka lefoko pele letsatsi le goroga, kana o ne a batla gore ba tsamae mmogo.	15

- 6.2.1 Tihopha karabo e e maleba ka go kwala tlhaka e e nepagetseng A, B, C kgotsa D.
Mokgethi o ne a nyalana le ...
A Lebogang.
B Morwesi.
C Mogasi.
D Dithole. (1)
- 6.2.2 Ke ka ntlha ya eng fa Dithole a ne a batla gore Mokgethi a ratane le motho yo o mo umakileng mo go POTSO 6.2.1? (2)
- 6.2.3 Mokgethi o amana jang le Mogasi? (2)

- 6.2.4 Go tlile jang gore Mokgethi a tshabe kwa ntlong ya gagwe? (2)
- 6.2.5 Matseka a ne a ile go dira eng kwa ga Morwesi? (2)
- 6.2.6 Ke ka ntlha ya eng Mokgethi a tsere kgakololo ya ga mmaagwe gore a kgaogane le Lebogang? (2)
- 6.2.7 Fa o lebile, ke ka ntlha ya eng fa mmaagwe Mokgethi a ne a sa ra te Lebogang? (2)
- 6.2.8 Go ya ka wena, a go botlhokwa gore batsadi ba go tlhopele mosadi jaaka mmaagwe Mokgethi a ne a dira? (2)
- 6.2.9 Ke eng se o ithutileng sona go tswa mo khutsweng e? (2)

PALOGOTLHE YA KAROLO YA C: 35

KAROLO YA D: POKO

Araba dipotso TSOTLHE mo karolong e.

POTSO 7: MABOKO A SETSWANA: Morulaganyi – MK Mothoagae

Buisa dinopolo tse di latelang, mme morago o arabe dipotso.

7.1

NTWA YA 1939–45 – LD Raditladi

1 Go kile ga tsoga leruuruu maloba,
2 Leruuuu la marumo la dikanono,
3 Bana ba Yuropa ba ipetsa dihuba,
4 Komano ya bona ya utlwala le kwano;
5 Ba re, lefatshe leno ope ga a na le sema,
6 Bana ba Yuropa botlhe ba a lema.

7 Majeremane ba tswa modutla wa kgetse,
8 Ba itshema maruarua ba kometsa batho,
9 Le Mapolare ba ba meletsa metse,
10 Le kwa Austria le gone ba phura batho,
11 Merafe ya etsa diphologolo sekgweng,
12 Di utlwile lerumo la batsomi nageng.

13 Bana ba thebe setsibasehibidu,
14 Sesweu, setala, se motshe wa godimo,
15 Ba ara, bana ba motlhaba o o morodu,
16 Ba duma, ba etsa tladi ya legodimo:
17 Lentswe la bona la utlwala kwa Amerika,
18 Le rona ra le utlwa re le mono Aferika.

19 Majeremane ba rutla kwa Dankeke,
20 Marumo a bone a atlolola lenaga,
21 A thuba matlo a mantsi le dikereke;
22 Batho ba aga mesimeng ba se dinoga,
23 Fa nonyane tsa baba di kala marung,
24 Di latlha mae a tsona bogorogorong.

7.1.1 Tihopha karabo e e maleba ka go kwala tlhaka e e nepagetseng A, B, C kgotsa D.

Go ya ka diteng, go ne go dirisiwa ... mo ntweng.

- A dijanaga
- B dikepe
- C difofane
- D diphologolo

(1)

7.1.2 Leboko le, ke la mofuta ofe? Tshegetska ka lebaka.

(2)

7.1.3 Ntwa e mmoki a buang ka yona e tsere dingwaga di le kae?

(2)

- 7.1.4 Tlhalosa maikutlo a mmoki mo lebokong le. Tshegetsa ka lebaka. (2)
- 7.1.5 Ke ponagalo efe ya poko e e tlhagelelang mo meleng 1 le 2? (2)
- 7.1.6 Naya leina la sekapuo se se dirisitsweng mo temeng ya 2 mola 8. (2)
- 7.1.7 Ke mola ofe mo temeng ya bone o o bontshang gore marumo a Majeremane a ne a tletsetletse le naga? (2)
- 7.1.8 Tlhalosa mola wa 10 jaaka o dirisitswe mo lebokong. (2)
- 7.1.9 Go ya ka wena, a go siame gore merafe e lwe jaaka go ne go diragala mo lebokong le? (2)
- 7.1.10 Mmoki o kaya eng ka nonyane mo moleng wa 23? (1)

LE

7.2

SERURUBELE SA MOLAPO – JSS Shole

- 1 Ke a go bona Seokama-metsi Seaphaphasela
- 2 Kgaitساديا selemo monyadi wa tsatsi.
- 3 Bona o ya tlase, o ya godimo
- 4 O binela metsi, e bile o ikobile
- 5 Mabela-ga-rekwe, Rurubele wa molapo.
- 6 Le nna fa ke le mabela nka ya nokeng,
- 7 Nka ya nokeng le nna ka ipona,
- 8 Ka ko ka itekola le nna motlhoka-balekodi.
- 9 Montlenyane wa noka tlhe o majabajaba,
- 10 Tshetsana e tshesane e a go galela
- 11 Mosese wa gago o ka be o apolelwa
- 12 Ka kopela Nnyana tabarakwe.
- 13 Monyadi wa Lesedi o labe sengwe fela:
- 14 Ga o itse pina, ga o na molodi,
- 15 O gailwe ke botshe jwa ba-notshe.
- 16 Nkopele diphuka ke fofe nao,
- 17 Re fofele Mmankgodi mmogo,
- 18 O nkopele mmala, ke go kopele pina.
- 19 Ke tshaba thata go go baa menwana
- 20 Ka tloga ka senya badimo ba kgapile
- 21 Ba marile matswatswa, masita-batho.
- 22 Tshaba sera, ngwana, tshaba moloji!
- 23 Tila morongwanana a loso ke yoo,
- 24 Ke morwa-nonyana o go beile leitlho!

- 7.2.1 Tlhopha karabo e e maleba ka go kwala tlhaka e e nepagetseng A, B, C kgotsa D.
- Mmoki fa a re 'Montlenyane wa noka tthe o majabajaba,' o raya gore ...
- A serurubele se fetola mebala.
 B serurubele se a phatshima.
 C mmala wa serurubele o a kgatlhisa.
 D mebala ya serurubele e a galalela. (1)
- 7.2.2 Ke sekapuo sefe se se dirisitsweng mo moleng 4? (2)
- 7.2.3 Neela ponagalo e e tlhagelelang mo moleng 6 le 7. (2)
- 7.2.4 Tihalosa lebaka le le dirang gore mmoki a re, 'Ke tshaba thata go go baa menwana'. (2)
- 7.2.5 Mmoki o senola maikutlo afe mo lebokong le? Tshegetska ka lebaka. (2)
- 7.2.6 Tihalosa keletso e mmoki a e tlhagisang mo moleng 11 le 12. (2)
- 7.2.7 Lebakalegolo la gore mmoki a batle go kopela serurubele pina ke lefe? (2)
- 7.2.8 Go ya ka wena, goreng serurubele se rata go phaphasela mo metsing? (2)
- 7.2.9 Fa o lebile goreng mmoki a re 'Kgaitساديا selemo monyadi wa tsatsi'? (2)

PALOGOTLHE YA KAROLO YA D: 35
PALOGOTLHE: 70